RUNSKA
Ett nytt dokumenteringsprojekt

Eva Liina Asu
Tartu Universitet
23 november 2024

Finansieras av Nordplus (*Nordic Languages*) augusti 2024-juli 2026

- **Institutet av estniska och generell lingvistik**, Tartu universitet: Eva Liina Asu, Miina Norvik, Karl Pajusalu, Vootele Valter, Johannes Sarapuu
- **Institutionen för svenska, flerspråkighet och språkteknologi**, Göteborgs universitet: Henrik Rosenkvist, Ida Västerdal
- **Runöbornas förening**, SOV: Eva Lorentz, Anna Greta Ter-Borsch
- **Ruhnu kultuuriruum**, Ruhnu: Mihkel Urmet
- **Liviska institutet**, Lettlands universitet, Riga: Valts Ernstreits, Uldis Balodis

Runö

26 maj 2024

Projektmötet i Tartu 14 oktober 2024

Två övergripande syften

- **dokumentera** och systematisera (allt?) språkligt material på runska
- **popularisera** och främja kunskapen om runska genom olika aktiviteter

Mål (Syfte 1)

- att samla och systematisera språkligt material som finns på runska i olika arkiv (inkl. dialekttexter, inspelningar, ordlistor, beskrivningar av språkdrag)
- att transkribera och översätta en inspelning på runska till standardsvenska
- att spela in de sista som fortfarande kan runska
- att skapa en öppen forskningsorienterad databas med information om innehållet och platsen för språkligt material

Mål (Syfte 2)

- att sammanställa utbildningsmaterial om runska för användning i skolan på Runö
- att sammanställa språklig input till olika informationsmaterial (inkl. hemsida) för lokalbefolkningen av Runö och den bredare allmänheten i Estland och Sverige (Wikipedia) och öns besökare (brochyr)
- att anordna seminarier om runska riktade till olika målgrupper och öppna för allmänheten

Tre planerade seminarier

- Ett seminarium på **SOV i Stockholm** för att presentera runska databasen och andra resultat av projektet – **23 oktober 2025**
- Ett seminarium om runska och andra (estlands)svenska dialekter för lingvister vid **Göteborgs universitet** (på engelska) – **april 2026**
- Ett seminarium **på Runö** var målgruppen är öns befolkning och skolan (på estniska) – **juni 2026**

Besöket till Institutet för språk och folkminnen (Isof), Uppsala, 7-8 november

https://www.isof.se/folkminnen/vara-folkminnesarkiv/tematiska-samlingar/estlandssvenskt-material

Vad är en accession?

"En **accession** är en del av en arkivserie och varje accession har ett unikt accessionsnummer. En accession rör oftast en särskild geografisk plats, till exempel en socken, men kan innehålla flera **uppteckningar** med olika ämnen och olika berättare. Accessionerna är sökbara på alla sina upptecknings titlar, orter och insamlare.

Om du vill ha ett helhetsgrepp över ett insamlat material på en viss ort, ett visst ämne eller en särskild insamlare är det accessionerna du ska söka i. Alla accessioner finner du under fliken "Arkivmaterial"." (https://www.isof.se/folkminnen/folke)

- **Accessionsregistret för Runö** består av **302 accessioner** (mars 2023). Vi beställde fram 83 accessioner i förväg.

Forskarrummet med allt material som vi hade beställt fram i förväg (och mer!)

Arbetet kan börja!

17019

KUNGL. UNIVERSITETETS BIBLIOTEK
UPPSALA

Landsmålsarkivet

Östland

Runö

Dreijer, Tomas. 1944.

Svar på ALMA:s frågel. 16 Brödet
uppt. på runsvit med översättning.

15 bl. 4:–

1 teckn.

1.7.45 Tillägg till ovanstående 3. teckn. 4:0

Tiden utbetalt ett belopp om 29/4 46
för komplettering - 5:00

Kopia från ISOF, Accnr. 17019. T. Dreijer. ESTL, Runö

Svar på frågelistan nr 16 : Brödet. 1

Estland
Runö

Brē, å haʒ e blier bakat.

Brē blīer bakat, hore maān, ɫwa gēromāl som gāl brē-
bakningen lihtas oa. å fere hore hele, dēr erɫo ell talko,
ɫwa bakas e å ēvit brē. E em bakning ēr tie maate
ådefa limpo. Dūr hīskapra baka dūr bakninga, tū emads
bakninga (oa tū emad vatīr) å lihl hīskapra, baka lihl
bakninga ett emads bakninga (oa ett emad vatīr) fere gēro-
maāla, ɫwa bakas e trī, fjūr ell fem. emads bakninga.

Sār brūkas maāng hlā brē ofra Rūr. å teim
ira: sūr-brē, sēt-sūr-bre, kako-bre å hoit-bre.

8

Brödet och hur det blir bakat. Svar på frågelistan
nummer 16.

Bródet bli bakat varje månad, då når
det gamla bródet (bródbakningen) tager slut, och för
varje helg, något stort arbete, göromål eller talko, då
bakas det också alltid bröd. En bakning är tio till
aderton limpor. Stora familjer baka stora bakningar
(bröd) två ämbars bakningar (av två ämbar vatten) och
små familjer baka små bakningar, ett ämbars bakningar
(av ett ämbar vatten); före göromåler då bakas det
tre, fyra, eller fem ämbars bakningar.

Det brukas många slags bröd på
Runö, och dessa äro: surt-bröd, söt-surt-bröd,
bröd och vetebröd.

Kopia från ISOF. Accnr. 17019. T. Dreijer. ESTL. Runö

Merkja ofva brē

Begrāvnings sötsurbrēs koge

Begravnings sötsurbröds korset

Maghr sötsurbrēs merkja

De andra sötsurbröds märkena

Kako brēs merkja

Kakobröds märkena

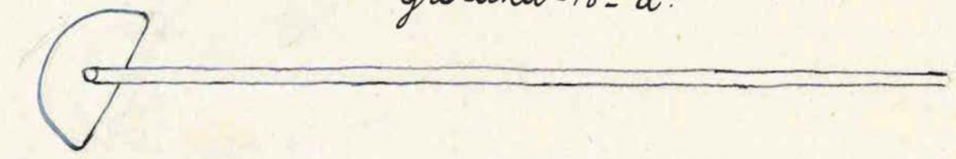
Koge giras mëtt ofva limpa, ett koge, bara maghr merkja giras ofva limpas hegle ovanstsi

Korsen göras mitt på limpan, ett enda kors, men de andra märkera göras på limpans hela övre sida, kant.

Kopia från ISOF, Accnr. 17019. T. Dreijer. ESTL, Runö

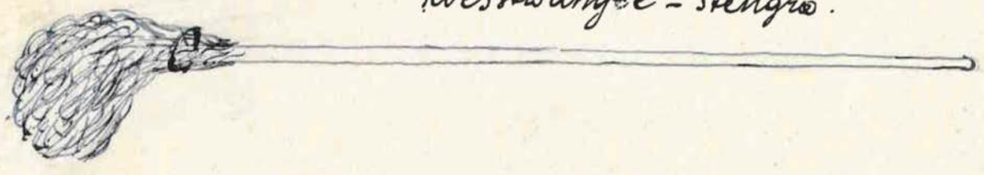
grölāka - n - a.

1.

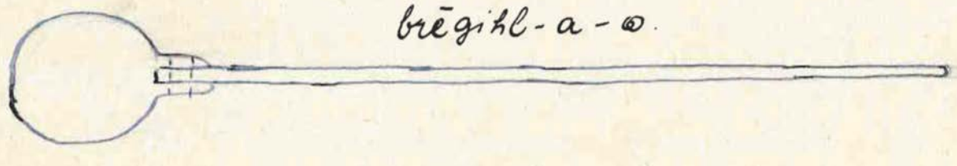
kvesstvangoe - stengro.

2.

brēgihl - a - o.

3.

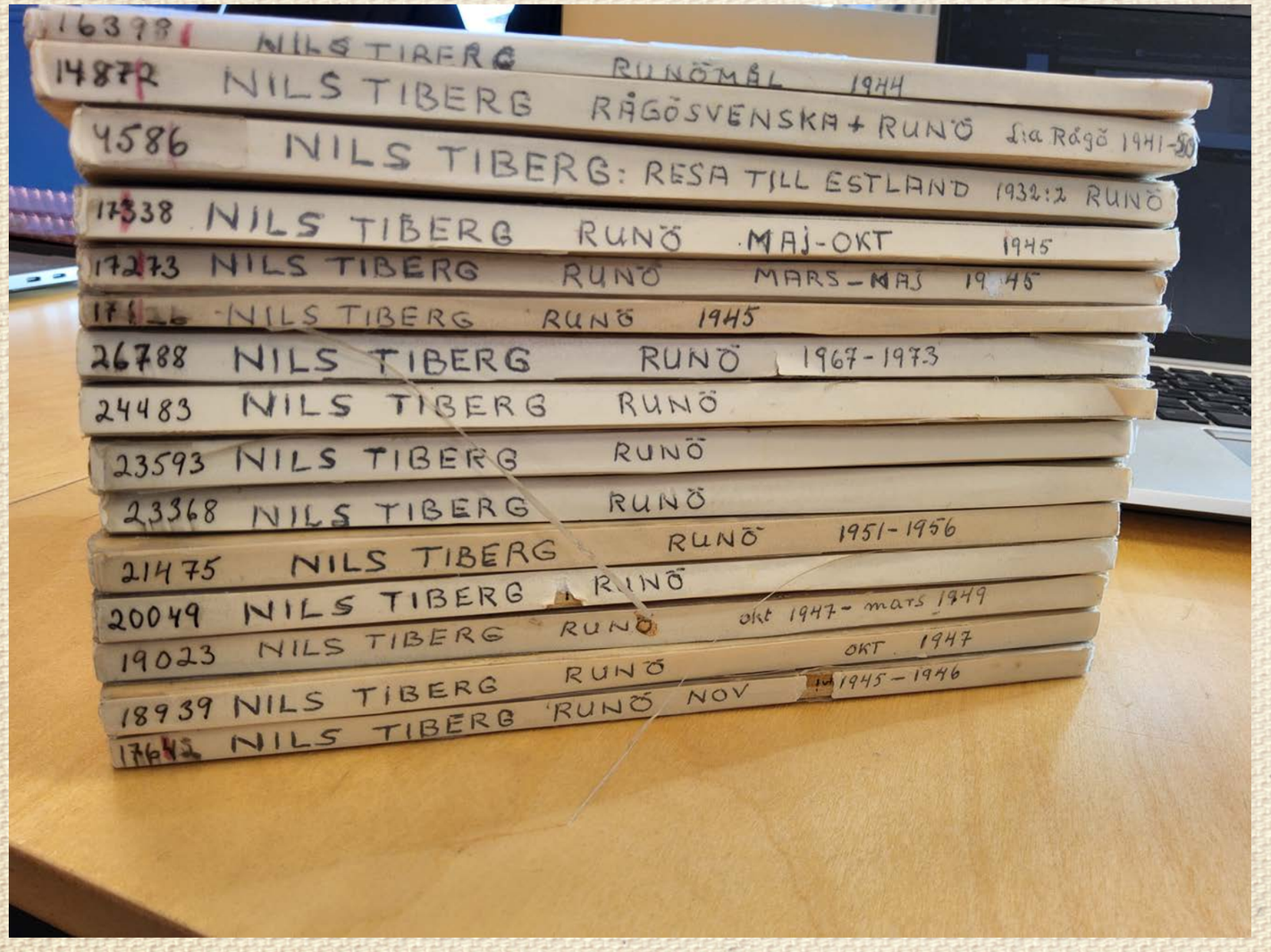
Informanter

- Tomas Dreijer
- Abraham Hollman
- Fredrik Lönnlund
- Johan Österman
- Jacob Grahn
- Kristina Södergren

Allt med kommentarer (och korrektur) och översättningar av Nils Tiberg

- Vi tittade igenom 119 accessioner och beställde **75 accessioner för digitalisering**
- Enligt anteckningarna på kuverten fanns det 28 av dessa redan inskannade (men ingen vet om det verkligen är så ☺).
- Sammanlagt hade 34 kuvert anteckningen "finns inskannat” MEN bara 3 accessioner fanns tillgängliga på nätet den 8 november

Nils Tibergs primäranteckningar om runömålet (svårlästa, mycket skrivet på landsmålsalfabetet)

FOLKE

"Folke är en **digital arkivtjänst** där du hittar ett urval av Isofs äldre arkivmaterial som belyser människors liv och arbete, vardag och fest, erfarenheter och minnen från slutet av 1800-talet och framåt.

Du kan ta del av arkivmaterialet genom att söka, läsa, lyssna och transkribera det du är intresserad av. Folke, som har utarbetats av Isof och Nationella språkbanken, är **fortfarande under uppbyggnad**."

https://www.isof.se/folkminnen/folke

Projektet har redan gjort en stor skillnad när det gäller tillgång till digitaliserat runömaterial!

3 (8 november) → **28** (23 november)

… och det kommer mer!

Arbetet fortsätter med …

- Utökade beskrivningar av innehållet av accessionerna

  17019 Dreijer, Tomas Född: 1919 Titel: Ingenjör “Svar på Frgl. Brödet. Dialekttext med översättning.” Runö

- Inspelningarna som finns på Isof (125 accessioner)
- Nya inspelningar
- Andra arkiv och privata samlingar

Vi är intresserade av alla gamla inspelningar och skrivna texter på runska som ni har hemma!

23 oktober 2025 **seminariet på SOV**

Tack för uppmärksamheten!

